

Terrorismi ja joukkotiedotuksen vastuu

Kääntäjän alkusanat

Terrorismin julkisuus on tällä haavaa monelle tiedotustutkijalle se yksittäinen tutkimusaihe, jonka kautta yhteiskunnan ja kulttuurin yleisiä saloja tarkastellaan - hieman samaan tapaan kuin alkoholi toimii usein tarkastelijan ikkunana suomalaiseseen elämäntapaan ja todellisuuteen.

Terrorismi kelpaa rooliinsa mainiosti, sillä siitä on tullut vakiintunut osa läntistä julkisuutta. Uusia maita on tullut mukaan (Ranska, Yhdysvallat) eivätkä vanhatkaan ole menettäneet asemiaan (Lähi-itä, Espanja, Pohjois-Irlanti jne.).

Tutkimuksen lähestymistavat lienee mahdollista jakaa kahteen päävirtaan (hieman väkivaltaa toki tarvitaan, mutta se sallittaneen näin terroristijutussa): yhtäällä kiinnitetään päähuomio terrorismin ja joukkotiedotuksen suhteeseen, toisaalla terrorismijulkisuuden ja valtion/kansalaisyhteiskunnan suhteeseen.

Ensinmainitussa lähestymistavas-

sa keskeisiä ovat kysymykset siitä, miten terroristit käyttävät hyväkseen joukkotiedotusta ja miten joukkotiedotus terroristeja. Tämän ongelman perusteos on hollantilaisten Schmidin ja de Graafin **Violence as communication** (1982), jota Suomessa ovat esitelleet ainakin Nieminen (1985), Nortamo (1986) sekä Paldán (1983). Schmidin ja de Graafin mukaan terrorismi on väkivaltainen viestintästrategia, jossa uhri on kuin kumua ympärilleen kiirivä rummun kalvo. Terroristien ja joukkotiedotuksen välillä vallitsee outo symbioosi, jossa toinen saa kaipaa- maansa julkisuutta, toinen rahaa. Lääke terrorismiin on sellainen viestintäjärjestelmä, jossa kaikki saavat tavanomaisin keinoin äänensä kuuluville.

Jälkimmäisen lähestymistavan kysymyksenasettelut ovat jo kirjavampia, vaikkapa tällaisia: Miten terrorismijulkisuus vaikuttaa valtiolisiin turvakoneistoihin ja sitä kautta kansalaisvapauksiin? Miten mielipiteisiin ja kulttuuriin? Kuka korjaa poliittisen hyödyn terrorismin pelosta?

Monet tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, miten terrorismia koskeva julkisuus lietsoo kansalliskiihkoisia, autoritaarisia ja militaristisia mielialoja; terrorismi- uutisten kantapäällä kuljeskelevat rasismi ja konservatiivinen populismi. (Esim. Schlesinger 1980, Knight & Dean 1982 ja Hansen & Murdock 1985)

Kuvaan kuuluu, että tiedotusvälineet valottavat harvoin terrorismin taustoja. Teot tulkitaan rikollisuudeksi, riehunnaksi tai psykologisesti häiriintyneiden työksi. Terrorismin sosiaalinen kasvualusta tunnustetaan vain silloin, kun kyse on muiden maiden terrorismista. Uutiset pyrkivät pelkistämään terrorismin yksinkertaisiin hyvää ja paha -asetelmiin, joissa sarjakuvamaiset stereotyyptit ja norminpalautusnäytelmät syrjäyttävät vahvalla hahmolla analyysin. (Esim. Elliott, Murdock & Schlesinger 1983, Bazalgette & Paterson 1980, Paletz, Fozzard & Ayanian 1982 ja Dowling 1986)

Kun vielä terrorismin julkisuus on suhteettoman suurta, siitä muodostuu oivallinen poliittinen ase. Pelko luo kurin ja järjestyksen vaatimuksia, joita esim. Ranskan, Saksan liittotasavallan, Englannin ja Yhdysvaltain hallitukset ovat käyttäneet hyväkseen. Julkisuus saattaa muokata terrorismista hallituksille ja valtaeliiteille mieluisen "hyvän vihollisen", joka tuottaa kaikki vihollisen poliittiset edut (tuki johtajille, yhteiskunnallinen integraatio, muiden ongelmien peittyminen, tykit voim sijasta jne.), mutta on kuitenkin kyllin vaaraton pysyäksään kurissa. (Luostarinen 1986, vrt. Christie & Bruun 1986)

Norman Provizerin oheinen artikkeli kiertyy sananvapauden ongelmien ympärille. Se heijastelee

kirjoittajan kotimaan, Yhdysvaltojen tilannetta, jolle on yhtäältä ollut tyypillistä terrorismitapausten äärimmäinen kaupallinen hyväksikäyttö, toisaalta koko 1980-luvun jatkunut hallituksen, uusisoikeiston ja uskonnollisten ryhmien hyökkäys sananvapauden kaventamiseksi. Reaganin hallitus katsoo, että Yhdysvallat on sodassa terrorismivaltioitten liiton (aiivot Moskovassa, käsivarret Nicaraguassa) kanssa ja vaatii tiedotusvälineitä vapaaehtoiseen sotasensuuriin. Konservatiiviset kansalaisjärjestöt puolestaan yrittävät paluuta 1950-luvun (näennäiseen) yhtenäiskulttuuriin, jossa vähemmistöt oli vaiennettu. Provizerin kaltaisten liberaalien tutkijoiden ja toimittajien näkökulmasta tilanne on pelottava ja ahdistava; kirjarovioiden käry on heidän sieraimissaan.

Tämä poliittinen asetelma selittää joitain Provizerin suomalaisittain vieraita painotuksia. Nyt julkaistava suomennos on toimitettu ja lyhennetty versio kirjoittajan elokuussa 1986 New Delhissä IAMCR:n XV konferenssissa pitämästä esitelmästä.

Heikki Luostarinen

Kirjallisuus

- BAZALGETTE, Cary & PATERSON, Richard. Real Entertainment: The Iranian Embassy Siege. Screen Education 37, Winter 1980/81.
- CHRISTIE, Nils & BRUUN, Kerttu. Hyvä vihollinen. Huumausainepolitiikka Pohjolassa. Espoo, 1986.
- DOWLING, Ralph E. Terrorism and the Media: A Rhetorical Genre. Journal of Communication, Winter 1986.
- ELLIOT, Philip & MURDOCK, Graham & SCHLESINGER, Philip. 'Terrorism' and the state: a case study of the discourses of television. Media, Culture and Society 1983 5, 155-177.
- HANSEN, Anders & MURDOCK, Graham. Constructing the Crowd: Populist

- Discourse and Press Presentation. Teoksessa: MOSCO, Vincent & WASKO, Janet. The Critical Communications Reviv. Volume III: Popular Culture and Media Events. Norwood, 1985.
- KNIGHT, Graham & DEAN, Tony. Myth and the Structure of News. Journal of Communication, Spring 1982/Volume 32, Number 2.
- LUOSTARINEN, Heikki. Pelon markkinat. Ketkä terrorismin julkisuudesta hyötyvät? Rauhantutkimus 4/86.
- NIEMINEN, Eeva-Marja. Terrorismi ja journalismi. Katsaus angloamerikkalaiseen terrorismitutkimukseen ja erityisesti terrorismin ja joukkotiedotuksen keskinäissuhteisiin. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampere, 1985.
- NORTAMO, Simopekka. Terrorismi on ennen kaikkea väkivaltaista viestintää. Helsingin Sanomat 4.5.1986.
- PALDAN, Leena. Book notes: Schmid & de Graaf, Violence as communication. Current Research on Peace and Violence 1/1983.
- PALETZ, David L. & FOZZARD, Peter A. & AYANIAN, John Z. The I.R.A., the Red Brigades, and the F.A.L.N. in the New York Times. Journal of Communication Spring 1982/Volume 32, Number 2.
- SCHLESINGER, Philip. Princes' Gate, 1980: The Media Politics of Siege Management. Screen Education, Winter 1980/81, No 37.
- SCHMID, Alex P. & de GRAAF, Janny. Violence as communication. Insurgent Terrorism and the Western News Media. London, 1982.

Vuonna 1975 kirjoitti **Washington Postin** toimittaja Steven Rosenfeld sittemmin paljon siteeratusta kolumnissaan: "Jos terrorin tarkoituksena on viestin lähettäminen, meidän tulee ymmärtää kieltäytyä sen välittämisestä". Tästä näkökulmasta "...on meidän, läntisen lehdistön, toistaiseksi toimittava terrorin suhteen. Jos ajattelisimme sitä enemmän ja ymmärtäisimme sen olemuksen, lopettaisimme ehkä tyystin siitä kirjoittamisen

tai kirjoittaisimme paljon nykyistä pidättyvämmiin". (Washington Post 21.11.1975)

Terrorista raportoivien on pidettävä mielessä, että julkisuus ja huomion kerääminen on keskeinen, ei toissijainen tavoite nykypäivän terrorismissa. Kuten Jan Schreiber on huomauttanut: "Mitä enemmän terrorismi-ilmiötä pohtii, sen vähemmän sen huomaa muistuttavan muita väkivallan muotoja ja sitä selkeämmin se näyttää eräältä kommunikaatiomuodolta." (Schreiber 1978, 113)

Klassisen "lasswelliaanisen" muotoilun mukaan viestinnän prosessi voidaan palauttaa kysymyksiin siitä, kuka sanoo, millä välineellä, kenelle ja millä vaikutuksella (Lasswell 1948, 37). Käyttäen tätä lähtökohtanaan Alex Schmid määrittelee terrorismin "väkivaltaiseksi viestintästrategiaksi" ja lisää muutamia uusia kysymyksiä: millä tarkoituksella, miten synnytetyn viestin avulla, missä sosiaalisessa kontekstissa? Samalla Schmid huomauttaa tarpeesta erottaa terrorin eri kohdeyleisöt: terroristi itse, hänen liikkeensä ja lukijansa, vihollinen sekä paikallinen, kansallinen ja ulkomainen yleisö. (Schmid 1984, 222)

Vaikka tuollaiset pohdinnat ovat kiintoisia, ne eivät kiinnitä riittävästi huomiota kiistanalaisimpaan kysymykseen tiedotusvälineiden ja terrorismin suhteesta, terroristisen viestin välittämisen eettiseen dimensioon. Toisin sanoen: Kenellä tulisi olla oikeus sanoa mitä, millä välineellä, kenelle ja millaisin tarkoituksin? (Fagen 1966, 6)

Jos terrorismia pidetään teatterina, näyttämölävan tarjoavia tiedotusvälineitä pidetään helposti - Walter Laquerin fraasia käyttäköseni - "terroristin parhaana ystäväenä". (Laquer 1976, 104) Terrorismia

pohtinut Yhdysvaltain oikeusministeriön komitea kiteytti tämän asenteen seuraavaan huomioon: "Monella tapaa nykyaikainen terrorismi on tiedotusvälineiden luomus". (National... 1976, 9)

Tällaiset syytökset terrorismin ja tiedonvälityksen suhteesta ovat nykyisin hyvin suosittuja. Yhdessä monista asiaa käsitelleistä konferensseista julistettiin: "Masentava tosiasia on ... että sanomalehtemme, radiomme ja televisiomme ovat mahdollisesti tehneet enemmän kuin terroristijärjestöt itse järjestäytyneen poliittisen väkivallan menestyksen ja houkuttelevuuden hyväksi". (Chalfont 1979, 9) Tämän näkemyksen mukaan joukkotiedotus luo terrorismin voiman.

Parhaimmillaan yhteydessä on kyse, niin väitetään, symbioosista, jossa terroristit tuottavat tiedotusvälineiden innokkaasti etsimää toimintaa saaden vastapalvelukseksi tarvitsemansa pääsyn julkisuuteen. Kummankin palkintona on yleisö. Pahimmillaan suhde on nähty "rikostoveruudeksi", jossa tiedotusvälineet hyväksikäyttävät terrorismia tietoisina siitä, että samalla voimistavat ilmiötä. Tämän näkökannan mukaan tiedotusvälineet olisivat epäonnistuneet vastaamaan terrorismin nostamaan eettiseen haasteeseen. (Ks. esim. Catton 1978, 714 ja Krauthammer 1986, 111-112)

Tuon eettisen haasteen luonnetta voi ehkä parhaiten lähestyä vastuun käsitteen avulla. Max Weberin mukaan kaikki eettisesti orientoitunut toiminta voi nojautua kahteen periaatteeseen, jotka ovat syvästi erilaisia ja toisiinsa sovittamattomia, lopullisten päämäärien tai vastuun etiikkaan. Vastuun etiikassa tarkastellaan tuloksia; sen mukaan toimittaessa mittapuuna ovat toimien seuraukset ennustettavissa

olevassa tulevaisuudessa. Lopullisen päämäärän etiikka pitää kiinni vakaumuksesta, absoluuttisista tavoitteista. (Weber 1946)

Kriitikkojen mukaan tiedotusvälineet eivät ole noudattaneet vastuun etiikan periaatetta raportoissaan terrorismista. Arvostelua on toki eri asteista, erilaisiin poliittisiin perusteisiin kiinnittyvää ja eri näkökohtia painottavaa. Jo mainittujen julkisuus- ja näyttämösyöttösten ohella huomiota on kiinnitetty mm. seuraaviin seikkoihin: tiedotusvälineiden toiminnan aiheuttamat turvallisuusriskit, terroristimitartunnan leviäminen tiedotusvälineiden kautta, terrorismin voiman paisuttelu ja toiminnan legitimointi tiedotusvälineissä (Livingstone 1982, 63-73, Wardlaw 1982, 77-81 ja Schmid & de Graaf 1982, 53-54).

Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelun CIA:n johtaja William Casey syytti hiljan *Washington Journalism Review* -lehdessä (heinäkuu 1986) tiedotusvälineitä siitä, että niiden levittämät tiedot ovat eräissä tapauksissa auttaneet terroristeja ja haitanneet viranomaisten työtä. Tiedotusvälineillä, Casey väitti "...on vastuunsa. Ihmisten pitäisi tietää vastuunsa".

Daniel Schorrin mukaan "televideo on haluton kohtaamaan tarkoitamattomat seuraukset kiusauksista, jotka se (terroristeille) tarjoaa. Mutta ennemmin tai myöhemmin sen täytyy vetää raja vastuullisen raportoinnin ja terroristien mainostuksen välille". (Schorr 1986, 116) Paul Wilkinson puolestaan on todennut: "Varmasti on pätkähullua tarjota valtion tuhoamiseen pyrkivien terroristien edustajille oikeus levittää vihan ja fanatismen sanomaansa ja siten rohkaista näitä pieniä militanttijoukkoja uuteen väkivaltaan". (Wilkinson

1977, 169) Ja eikö ole yhtä hullua, että tätä väkivaltaa levitetään tiedotusvälineissä tavalla, joka vaarantaa terrorismin kouriin joutuneet uhrit? Toisin sanoen: Tiedotusvälineet eivät läpäise eettisen vastuullisuuden testiä, ne eivät harkitse tekojensa tarkoituksellisia ja tarkoittamattomia seurauksia.

Uutiset sota-aseena

Tällä kriittisellä näkemyksellä terrorismin ja joukkotiedotuksen epäpyhästä liitosta on monta muotoa. Äärimmäinen niistä on **vastaterrorin skenaario**, jonka mukaan "uutiset ovat sota-ase". Ainoa merkittävä kysymys on silloin, kuka tuota asetta käyttää. Näkemyksen mukaan "julkisuutta etsivän rikollisen" suorittama terroriteko on - varsinkin jos se on osa jatkuvaa toimintaa - sotatoimi, jota vastaan tiedotusvälineillä on velvollisuus taistella. (Schmid 1984, 220, O'Sullivan 1986, 120). Eugene Methvinin sanoin: "Kun vihan propagandistit ja väkivallan apostolit hyökkäävät demokraattisen valtion kimppuun, toimittajien täytyy olla jotain muuta kuin passiivisia tiedonvälittäjiä". (Methvin 1975, 201). Ulkona riehuva taistelu pakottaa journalistit valitsemaan puolen.

Tuomitessaan tiedotusvälineiden vastuuttoman vapauden eräät tämän näkemyksen kannattajat ovat helposti hyväksyneet seuraavan väitteen: "Ei ole vähimmässäkään määrin epädemokraattista estää murhaajien ja terroristirikoksien apologeettojen pääsy radioon tai televisioon". (Wilkinson 1977, 169)

Kaikkiaan tämän vastaterrorin skenaarion kritiikki keskittyy valtion puolustamiseen. Toinen

näkökulma, **konfliktiskenaario**, kulkee lähempänä keskietä eikä käytä yhtä militaristista kieltä. Jos terrorismi hyväksytään kriisiksi ja myönnetään tiedotusvälineiden eittämätön merkitys kriiseissä, eivät kysymykset tiedotusvälineiden vastuusta ole yllättäviä. Vaikka yhteiskuntaa kohtaava haaste olisikin sotaa vähäisempi, eikö silti tiedotusvälineitä olisi pidettävä vastuullisina tekojensa seurauksista yhteisön terveydelle ja hyvinvoinnille?

Huomautettakoon tässä yhteydessä, että hahmotellut skenaariot eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan liukuvat lomittaisesti toisiinsa eri näkemyksissä. Kolmas kritiikin näkökulma on **rikollisuus-skenaario**, jossa tiedotusvälineitä arvostellaan eettisesti (joskaan ei aina lain mukaan) "rikollisesta" toiminnasta terrorismin välittömiä uhreja kohtaan. Jos konfliktiskenaario kiinnittää huomiota tapaan, jolla tiedotusvälineet vaikuttavat yhteisön hyvinvoinnin tunteeseen tai edistävät pelon ilmapiiriä, rikollisuusskenaario painottaa enemmän tiettyjen ihmisten fyysistä hyvinvointia tietyissä tilanteissa. Raportointi vuoden 1977 Hanafi-tapauksesta Washingtonissa, British Airwaysin koneen kaappauksesta Lähi-idässä 1974 sekä Lufthansan kaapatun koneen vapautusoperaatiosta Somaliassa 1977 ovat tunnettuja esimerkkejä tapauksista, joissa tiedotusvälineiden väitetään vaarantaneen ihmishenkiä. (Schmid & de Graaf 1982, 230-231, Bassiouni 1982, 131-132)

On vielä neljäskin kriittinen lähestymistapa, jota voinee nimittää **sivilisaatioskenaarioksi**. Siinä tiedotusvälineiden toimintaa arvioidaan pääosin sen perusteella, miten vaikutetaan arvostettuihin instituutioihin sekä rooleihin ja suhteisiin

yhteiskunnassa. Tässä "vastuun etiikan" kysymykset siirtyvät kansallisen turvallisuuden valtakunnasta tai yhteisön turvallisuuden ja hyvinvoinnin tunteen eroosiosta kysymyksiin, jotka koskevat yhteiskunnan organisoitumisen periaatteita sekä institutionalisoituneita suhteita.

Kaikissa skenaarioissa nousee esiin kysymys sensuurista. Eräiden kriitikoiden mielestä valtion puolustaminen sekä yhteiskunnan ja yksilöiden suojeleminen poistaa vaatimuksen suhtautua pidättyvästi lehdistövapauden rajoittamiseen. Hyväksytympi on kuitenkin toinen, maltillisempi näkemys, jossa tunnustetaan "...vapaan tiedonvälityksen erityinen vastuu välttää joutumista terroristien manipuloimaksi ... mutta painotetaan sitä, että tiedotusvälineiden tulee olla vapaita hallituksen kontrollista." (Paust 1978, 670) Tässä "rajat rajoille" -näkemyksessä kuitenkin myönnetään, että tiedotusvälineet pelaavat vaarallista ja itsetuhoista peliä terrorismilla ja uskotaan, että paine puuttua lainsäädäntöteitse terrorismia käsittelevän journalismin pelisääntöihin jatkuvasti kasvaa. Lyhyesti: "Nykypäivien terrorismi näyttää muodostuvan lopulliseksi testiksi siitä, kykenevätkö joukkotiedotusvälineet toimimaan tehokkaasti, omantunnontarkasti ja yhteiseksi eduksi ilman, että niiden vapaudelle on viimeisenä keinona asetettava rajoituksia. (Livingstone 1982, 76. Schlesinger 1981, 7, 84-88 ja 99) Tällaiset rajoitukset eivät koskisi ainoastaan tiedotusvälineitä, vaan niillä olisi laaja vaikutus koko valtioon.

Vasemmiston kritiikki

Kriittiset skenaariot saavat tukea

poliittisen spektrin kaikilta laidoilta. Nykyisin vallitsevan virallisen ja puhdasoppisen näkemyksen perusta saattaa vaikuttaa konservatiiviselta, mutta vanhoilliset eivät ole yksin huoleissaan tiedotusvälineiden ja terrorismin väitettyjen yhteyksien vaikutuksista. (Schlesinger et al. 1983) Myös vasemmistossa on kiinnostusta kehittää strategioita, jotka "minimoivat terroristien saaman mediahyödyn" (Falk 1986, 888). Jos vuonna 1985 kuoli vain 23 yhdysvaltalaisista terrori-iskuissa, neljännes salamaniskun surmaamista, miksi moinen valtava ilmiön liioittelu tiedotusvälineissä ja hallituksen synkät varoitukset? Falkin mukaan vastaus saattaa olla se, että vallanpitäjät käyttävät terrorismia bulvaaninaan ylläpitäessään status quota sekä taloudellisia ja poliittisia valta-asemiaan. Terrorismi tarjoaa yhteisen vihollisen ja kääntää ihmisten huomion pois yhteiskunnan vakavammista ristiriidoista. Terrorismi saattaa auttaa jopa ratkomaan kaupan ja matkailutaseen vajeen ongelmia. (Falk 1986, 890)

Ja vielä: Muuttaessaan terrorismin teatteriksi tiedotusvälineet heijastavat yhteiskunnan omaa moraalista heikkoutta ja puutteellisuutta. Lyhyesti: "Nyky-yhteiskunnan yleinen lumoutuminen groteskiin selittää, miksi erityisesti sellainen (terrorismin) taktiikka kerää niin suuren tiedotusvälineiden huomion. Terrorismi uutisena ja terrorismi viihteenä ovat kolkon lähellä toisiaan. Olemme kaikki terroristeja sikäli, että nautimme todistaessamme toisten tuskaa ja kärsimystä." (Falk 1986, 890-891).

Jos poliittinen oikeisto syyttää tiedotusvälineitä siitä, että ne eivät liity taisteluun, vasemmalla tuomitaan joukkotiedotus liian innokkaaksi välikappaleeksi vallan-

pitäjien kampanjassa. Chomsky ja Herman huomauttavat, että sanoista 'terrori' ja 'terrorismi' on tullut vallanpitäjien "semanttisia työkaluja", joita käytetään ideologis- perustein ainoastaan "...vakiintunutta järjestystä vastustavien vähäistä väkivaltaa vastaan". Ne auttavat keskittymään täydellisesti syrjittyjen ja riistettyjen väkivallantekoihin ja verhoavat valtioterrorismin laajaa rakenteellista väkivaltaa. (Chomsky & Herman 1979, 85)

Äärimmillään tiedotusvälineiden tällainen toiminta voi tukea sortoa joko kotimaassa tai ulkomailla. Ongelmana ei olekaan se, miten terrorismin ja tiedotusvälineiden yhteys horjuttaa järjestystä ja päätöksentekoprosessia, vaan se, miten valta käyttää terrorismia hyväkseen.

Myös rikollisuusskenaario ulottuu yli poliittisen kentän. Toukokuun alussa 1986 NBC:n uutiset välittivät haastattelun Mohammed Abu Abbasista, jota Yhdysvaltain hallitus pitää vastuullisena yhden Yhdysvaltain kansalaisen hengen vaatineeseen Achile Lauro -laivan terrori-iskuun. Ymmärrettävästi Yhdysvaltain ulkoministeriö hyökkäsi tv-yhtiötä vastaan todeten, että lähetysajan antaminen terroristille rohkaisee uusiin vastaaviin tekoihin. Yllättävämpää on se, että mm. Village Voice -lehden kolumnisti Nat Henthoff yhtyi hyökkäykseen, joskin hieman miedommin äänenpainoin. Henthoff ei ole konservatiivi, vaan sitoutunut sananvapauden kannattaja. "Lehdistöllä on lähes täydellinen oikeus julkaista kaikki mahdolliset uutiset, jotka se kykenee keräämään", hän kirjoitti aiemmin. (Henthoff 1981, 236, 240-252) Kuitenkin hän piti Abbasin haastattelua rikkeenä. Miksi, hän kysyi, "pitäisi

toimittajien auttaa jotakuta, joka vaarantaa ties kuinka monen ihmisen hengen?" (Henthoff 1986) Siten tämä vahva kansalaisoikeuksien puolustaja, joka on mm. tukenut Yhdysvaltain natsien "oikeutta" järjestää marssejaan, oli valmis ulvomaan sutena susien joukossa, laumassa, jossa monet eivät juuri piittaa hänen sananvapauden ihanteistaan.

Henthoff totesi edelleen, että NBC:n toiminnan tekee ymmärrettäväksi vain sen yritys lyödä CBS:n uutiset katsojaluvuissa. Näin Henthoff näyttää yhtyvän käsitykseen, jonka mukaan televisio on valmis myymään rahasta vastuullisen tiedonvälityksen periaatteet.

Kaupallisten intressien lisäksi tiedotusvälineiden väitettyä vastuuttomuutta on selitetty muillakin tekijöillä jotka ovat vaihdelleet "väärintarvioinneista moraaliseen vararikkoon". (Elkins 1979, 18) Joidenkin mielestä ongelma palautuu modernin journalismin luonteeseen. Eikö journalistien ammattiyhteyteen kuulu se, että he kieltäytyvät pohtimasta työnsä sosiaalisia seurauksia? (Will 1979, 35)

Monimutkainen vastuu

Lienee hyödyllistä pohtia Joseph Nyen ajatusta etiikan kolmesta dimensiosta. Nye huomauttaa, että suuri osa moraalisisista perusteluista "ei koske lopullisia päämääriä, vaan keinoja ja odotettuja seurauksia sekä suhdetta niiden välillä". (Nye 1986, 15) Tässä Weberiä muistuttavassa ajattelussa "vakaumuksen etiikka" liittyy päätöksen motiiveihin ja johdonmukaisuuteen sekä "seurausten etiikka" välittömiin päätöksen vaikutuksiin. Joukkotiedotuksen

ja terrorismin suhdetta pahimmalla silmällä tarkastelevat katsovat, että tiedonvälitys toimii eettisesti väärin niin motiivien, keinojen kuin seuraustenkin dimensioilla. Motiiveina pidetään ennakkoluuloja tai rahankeruuta, keinoina osallisuutta terrorismiin ja seurauksena kärsimystä.

Miltä tällaiset väitteet pinnallisesti näyttänevätkään, niiden puolustaminen voi olla vaikeata. Eettisten perusteiden puolustaminen rakentuu luonnollisesti monista eri tekijöistä, joihin kuuluvat mm. selkeys, loogisuus, pysyvyys, puolueettomuus ja tarkoittamattomien kielteisten seurausten huomioon ottaminen. (Ney 1986, 15-16). Kuten Ney huomauttaa, monimutkaisessa maailmassa "...moraalinen arvio on kompromissi, ei jyrkkä valinta täydellisesti oikean ja täydellisesti väärän välillä". (Ney 1986, 20) Moraalinen arvo nousee siten päätösten huolellisesta ja tarkasta eettisestä pohdinnasta.

Tästä näkökulmasta tarkastellen tiedotusvälineiden ja terrorismin suhteeseen suunnatussa "kriittisessä konseptiossa" on vakavia säröjä. Ensinnäkin väitteillä tiedotusvälineiden vastuullisuudesta on vähän empiiristä tukea. Terroristit ehkä etsivät julkisuutta, mutta "kuitenkaan ei ole todisteita siitä, että tiedotusvälineet Yhdysvalloissa tai useimmissa länsimaissa liioittelisivat terroritoimintaa" (Johnpoll 1977, 157 ja Paletz, Ayanian & Fozzard 1982, 143-145 ja 161-162) tai että "julkisuus vaikuttaisi merkittävästi terrorismin esiintymiseen". (Wardlaw 1982, 78, Schlesinger et al. 1983, 139, Schmid & de Graaf 1982, 108, Salomone 1975) Väitteet siitä, että terrorismin poistaminen tiedotusvälineistä vähentäisi itse ilmiötä 50-75 pro-

senttia, perustuvat huolellisen tutkimuksen sijasta tarinoihin.

Terrorismin ja tiedotusvälineiden suhteen kritiikki joutuu vaikeuksiin muissakin kuin empiirisen näytön kysymyksissä. Kysykäämme esimerkiksi sitä, mitkä tiedotusvälineiden motiivit ja keinot ovat oikeita? Onko tiedotusvälineillä pakottavaa syytä asettaa väitetyt valtion edut selvästi vaikkapa vapaan tiedonkulun periaatteen yläpuolelle? Eivätkö journalismin itsenäisyyden ja objektiivisuuden periaatteet ole vähintään yhtä arvokkaita kuin jokin epämääräinen "huoli yhteisön elämänlaadusta ja rauhallisuudesta"?

Siten olemme palanneet takaisin tekojen seurauksiin ja tarpeeseen arvioida eri seurausten merkittävyyttä. Verratkaamme vaikkapa "kriittisen konseption" käsityksiä sosiaalisen vastuun lehdistöteoriaan. Viimeksimainitun näkemyksen mukaan tiedotusvälineiden on "toimittava sosiaalisesti vastuullisesti, huolehdittava, että kaikkia osapuolia kuullaan ja että yleisöllä on kylliksi tietoa päätöksentekoon ..." (Siebert et al. 1956, 5) Ensimmäisen mainitun mukaan kaikkien osapuolien näkökantojen esittäminen on vastuuttomuutta, sille vaikeneminen on kultaa.

Kysymys kuuluu: Onko terrorismin ja tiedotusvälineiden suhteista niin selvä ja välitön vaara, että se oikeuttaisi sananvapauden rajoitukseen? Empiirinen todisteisto ei näyttäisi väitettä tukevan.

Tämä ei luonnollisesti tarkoita sitä, että tiedotusvälineiden ja terrorismin suhteet olisi jätettävä kritiikin ulkopuolelle. Joukkotiedotus ei voi siirtää itseään eettisten kysymysten yläpuolelle ja todeta yksinkertaisesti, että sen tehtävänä on vain tiedonvälitys. Eettiset paradoksit on kohdattava.

Poleemisen keskustelun sijaan tarvittaisiin nykyistä tarkempaa tutkimustietoa. Miten terroriteot muuttavat yleistä mielipidettä? Alkavatko tiedotusvälineet kyllästyä aiheeseen terrorismin lisääntyessä? Miten terroristeja oikeastaan julkisuudessa käsitellään? Eräs polku löytyy seuraavasta Martin Bellin kommentista: "... terrorismin julkisuuden kipeys saattaa iskeä terroristeihin itseensä. Se on hyvin kaksiteräinen 'ase". Hyökkäävä retoriikka, jollaista terroristien väkivalta on sekä kirjaimellisesti että symbolisesti, houkuttelee uhrin vastaamaan samalla tyyllillä. Jos terroristit voivat käyttää tiedotusvälineitä sanomansa välittämiseen, heidän uhrinsa saattavat kyetä samaan jopa vielä paremmin. (Bell 1979, 93, ks. myös Schmid 1984, 222, Podhoretz 1979, 25)

Lopuksi: Vastuun etiikkaa ei voi väheksyä, mutta on ymmärrettävä sen kaksiteräisyys. Sitä voidaan käyttää mitä parhain tarkoituksin kansanvaltaa vastaan. Seurauksiin perustuvalla toiminnalla on myös omat seurauksensa, joita ei voi sivuuttaa. Ehkä on niin, että terroristi "tarvitsee tiedotusvälineitä kuin kala vettä". Mutta olemmeko valmiit siitä syystä myrkyttämään koko lähteen?

Kirjallisuus

BASSIOUNI, Cherif M. Media coverage of terrorism: The law and the public. *Journal of communications*, Vol. 32 (Spring 1982).

BELL, Martin. *Ten years of terrorism*. New York: Crane, Russak, 1979.

CATTON, William. *Militants and the media: Partners in terrorism?* *Indiana Law Journal*, Vol. 53 (Summer 1978).

CHALFONT, The climate of opinion. Teoksessa: NETANYAHU, Benjamin (ed.). *Terrorism and the media: Abdication of responsibility*. Jerusalem,

The Jonathan institute, 1979.

CHOMSKY, Noam & HERMAN, Edward. *The Washington connection third world fascism*. Vol. I. Boston, South End Press, 1979.

ELKINS, Michael. *Caging the beasts*. Teoksessa: NETANYAHU, Benjamin (ed.). *Terrorism and the media: Abdication of responsibility*. Jerusalem, The Jonathan Institute, 1979.

FAGEN, Richard. *Politics and communication*. Boston: Little, Brown, 1966.

FALK, Richard. *Thinking about terrorism*. *The Nation* (June 28, 1986).

HENTOFF, Nat. *The first freedom*. New York, Dell, 1981.

HENTOFF, Nat. *NBC's Abbas interview: A dishonorable deal*. *Washington Post* (May 21, 1986).

JOHNPOLL, Bernard. *Terrorism and the media in the United States*. Teoksessa: ALEXANDER, Yonah & FINGER, Seymour (eds.). *Terrorism: Interdisciplinary perspectives*. New York, The John Jay Press, 1977.

KRAUTHAMMER, Charles. *Partners in crime*. Teoksessa: NETANYAHU, Benjamin (ed.). *Terrorism: How the West can win*. New York, Farrar, Straus, Giroux, 1986.

LAQUER, Walter. *The futility of terrorism*. *Harper's*, March 1976.

LASSWELL, Harold. *The structure and function of communication in society*. Teoksessa: BRYSON, Lyman (ed.). *The communication of ideas*. New York, Harper and Row, 1948.

LIVINGSTONE, Neil. *The war against terrorism*. Lexington, Mass.: D.C. Heath, 1982.

METHVIN, Eugene. *Objectivity and the tactics of terrorists*. Teoksessa: MERRILL, John & BARNEY, Ralph (eds.). *Ethics and the press*. New York, Hastings House, 1975.

NATIONAL advisory committee on criminal justice standards and goals, disorders and terrorism. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, 1976.

NYE, Joseph. *Nuclear ethics*. New York, The Free Press, 1986.

O'SULLIVAN, John. *Deny the publicity*. Teoksessa: NETANYAHU, Benjamin (ed.). *Terrorism: How the West can win*. New York, Farrar, Straus, Giroux, 1986.

- PALETZ, David, AYANIAN, John & FOZZARD, Peter. Terrorism on TV news: The IRA, the FALN and the Red Brigades. Teoksessa: ADAMS, William (ed.). Television coverage of international affairs. Norwood, N.J.:ABLEX, 1982.
- PAUST, Jordan. International law and control for the media. Indiana Law Journal, Vol. 53 (Summer 1978).
- PODHORETZ, Norman. The subtle collusion. Teoksessa: NETANYAHU, Benjamin (ed.). Terrorism and the media: Abdication of responsibility. Jerusalem, The Jonathan Institute, 1979.
- SALOMONE, Franco. Terrorism and the media. Teoksessa: BASSIOUNI, Cherif M. (ed.). International terrorism and political crimes. Springfield, Ill., Charles Thomas, 1975.
- SCHLESINGER, Philip. 'Terrorism', the media and the liberal democratic state: A critique of the orthodoxy. Social Research, Vol. 48 (Spring 1981).
- SCHLESINGER, Philip et al. Televising terrorism: Political Violence in Popular culture. London, Comedia Publishing Group, 1983.
- SCHMID, Alex. Political terrorism: A research guide to concepts, theories, data bases and literature. New Brunswick, Transaction books, 1984.
- SCHMID, Alex & DE GRAAF, Janny. Violence as communication. Insurgent terrorism and the Western news media. London 1982.
- SCHORR, Daniel. The encouragement of violence. Teoksessa: NETANYAHU, Benjamin (ed.). Terrorism: How the West can win. New York, Farrar, Straus, Giroux, 1986.
- SCHREIBER, Jan. The Ultimate weapon: Terrorists and world order. New York, William Morrow, 1978.
- SIEBERT, Fred et al. Four theories of the press. Urbana, University of Illinois Press, 1956.
- WARDLAW, Grant. Political terrorism. Cambridge, University Press, 1982.
- WEBER, Max. Politics as a vocation. Teoksessa: GERD and MILLS (ed.). From Max Weber. New York, Oxford University Press, 1946.
- WILKINSON, Paul. Terrorism and the liberal state. New York, John Wiley, 1977.
- WILL, George. The journalist's role. Teoksessa: NETANYAHU, Benjamin (ed.). Terrorism and the media: Abdication of responsibility. Jerusalem, The Jonathan Institute, 1979.